

EGY ÚJABB TÉBOLYMONOLÓG

(Thomas Bernhard: BETON. Feren-
czy Kiadó, 1995, 131 oldal, 398 Ft)

Bernhard hősei többnyire mono-
mániások. Megragadja őket egy
eszme (vagy ők ragadják meg az
eszmet) – itt tényleg lehetetlen
megmondani, a dal szült-e, avagy
az énekes), megrázza egész való-
jukat, hogy a végén halálra ráz-
zák egymást – biztos kudarc ez a
gondolatnak és képviselőjének
egyaránt. A MÉSZÉGETŐ Konradja
a hallás problémájával harcol év-
tizedekeken át, az IGEN-ben az anti-
testekkel birkózik az elbeszélő, a

most publikált regényben Felix Mendelssohn-Bartholdy, a zeneszerző
a tárgya Rudolf reménytelen kutatásainak. E hősök mindig a döntő
pillanatra várnak, hogy vizsgálódásaik eredményét egyszerre, mint-
egy lázálomban a papírra zúdítsák; Konrad kifejezése szerint, hogy
koponyájuk tartalmát egyetlen mozdulattal ráborítsák az évek óta
előkészítve álló üres kéziratpapírra. Am ez a sorsdöntő perc egyre ké-
sík, maga a főhős tán még az olvasónál is jobban tudja, hogy a terve-
zett tanulmányból semmi sem lesz. És Rudolfban is dereng a felismer-
és: talán igaza van szeretett-gyűlölt nővéreinek, tanulmánya csak
ürügy, mellyel abszurd életvitelét akarja igazolni. Ám – akár a börtön-
udvaron a rabok – ez az okoskodás körben jár, hisz abszurd életvi-
telét éppen a Mendelssohn-Bartholdyról szóló tanulmánya érdekében
alakította ki Rudolf. Az abszurd gondolatok csak még abszurdabb
eszmék szülei – és így tovább a végtelenségig. A kudarc elkerülhetet-
len, ám ahogy egy másik Bernhard-alak felismeri: „*a kudarcra leg-
alább törekedni kell.*” Van ebben valami kopár pátosz, egyben ez
Bernhard lenyűgöző hatásának egyik titka: legszélösesebben em-
bergyűlölő kirohanásai sem emberellenesek. Rudolf esendő alak: még
a tanulmány első mondatának megfogalmazására sem képes, ám
folyton azt tervezgeti.

Bernhard végre elszánt művészete gyakran groteszk hatást
kelt, hősei hisztériáig hajtott megszállottságát rendkívüli lele-
ménnyel fordítja át komédiában. Van egy pont azonban, ahol nem-
igen ismer tréfát, hazája politikai és szellemi állapotainak ostorozá-
sában. Idemácsolok egy tirádáját a BETON-ból: „*olyan országot hagyok
itt, amely abszolút jelentéktelenségével naponta csak a végsőkéig dep-
rimál. Amelynek érzéketlenségétől naponta majd megfulladok, amely-
nek ostobasága még betegségek nélkül is előbb vagy utóbb a pusztu-
lásba kergetne. Amelynek mostanában oly mérhetetlenül kaotikus po-
litikai és kulturális viszonyaitól valahányszor hajnalban felébre-
dünk, még mielőtt egyáltalán kikelnénk az ágyból, felfordul a gyom-
runk.*” És még tovább a gyűlölet és undor eme koloratúrája:
„*Olyan országot hagyok itt, amelyben az egyház alakoskodik, a hata-
lomra került szocializmusa kizsákmányol, s a művészet e kettő szájíze
szerint teszi a magáét. Ha elmegyek, olyan országból megyek el,
amelyben a városok bűzösek, s a városlakók eldurvultak. Olyan or-
szágból megyek el, amelyben a nyelv közönséges, s e nyelvet beszélők
szellemi állapota, mindent egybevetve, beszámíthatatlan. Olyan or-
szágból megyek el, mondtam magamnak a kerti székekben, amelyben az
ügynevezett vadállatok lettek az egyedüli példaképpé. Olyan ország-
ból megyek el, amelyben fényes nappal is a sötét éjszaka uralkodik, s
amelyben alapjában már csak a pattogó analfabétáké a hatalom. Ha
elmegyek, mondtam magamnak a kerti székekben, Európa visszataszí-
tón sivar és a feltételezhető meghaladón mocskos állapotú árnyék-
székéből megyek el, mondtam magamnak.*”

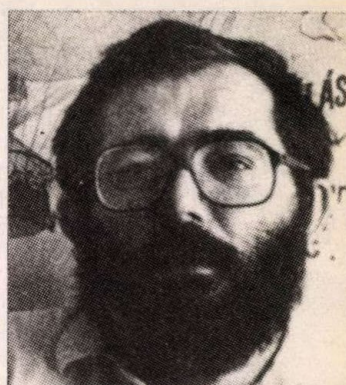
Hogy ne legyen félreértés: a regény nem Magyarországon játszód-
dik.

Hajós Gabriella fordítása szép és pontos, sikerrel tolmácsolja
Bernhard szédítő prózalandületét.

(BAZ) ■■■

... hát beszakad az asztal

(Baka István NO-
VEMBER ANGYALÁ-
HOZ. Jelenkor Ki-
adó, 1995, 64 ol-
dal, 176 Ft)

Baka István tavalyi
kötete (SZTYEPAN PE-
HOTNIJ TESTAMENTU-
MA) az Év Verses-
könyve lett, „amely-
től, ha van még, hát
beszakad az asztal.”
(Parti Nagy Lajos)

Baka rendületlen
írja asztalrogyasztó

(vagy legalábbis -hajlító) vékony kötetit, melyeket kö-
rábbi könyvei sikerültebb darabjaival „hizlal” (persze
nem ettől roskadozik ama asztal). SZTYEPAN PEHOTNIJ TES-
TAMENTUMA az előző kötet, a FARKASOK ÓRÁJA egyik cik-
lusának (Sztepan Pehotnij versesfüzete) kiegészítése; a
továbbírás (nem a túlírás!) Baka költészetének egyik fő
vonása: régi alakjai, motívumai bukkannak föl újra és
újra, ciklussá, majd köteté rendeződve. Új könyvében
YORICK VISSZATÉR – az a Yorick, aki HELSINGÖR-ben tűnt
föl először (1983), majd a FARKASOK ÓRÁJÁ-ban mondta
el 1990-es monológait. A költő kötetiben ott bolyonga-
nak (s meglelik helyüket): Liszt Ferenc, Vörösmarty,
József Attila, az oroszok (Raszkolnyikov, Rachmaninov,
Arszenyij Tarkovszkij, Hodaszevics, Ahmatova, Cveta-
jeva, Jeszenyin – magyarul: Sztepan Pehotnij), s persze,
mindenekfölött Isten és a Sátán.

A NOVEMBER ANGYALÁHOZ című kötetben új költői sze-
replők:

Háry János (HÁRY JÁNOS BÚCSÚPOHARA ciklus), Madách
(TÉL ALSÓSZTREGOVÁN ciklus), Carmen, Pügmalion, Philok-
tétész.

Újabb VÁLTOZATOK EGY OROSZ TÉMÁRA (OROSZ SZONETTEK,
OROSZ TRIPTICHON). Ezekon kívül a jól ismert, kimunkált,
végsőkig zsigerelt Baka-allegóriák (GECSEMÁNE ciklus) és a
kötet záró „halotti versek” (PHILOKTÉTÉSZ ciklus) olvashatók
a könyvben.

BÚCSÚ BARÁTAIMTÓL című versében a költő elköszön a „fo-
gadott fivérek”-től, Yoricktól és Pehotnijtól (hisszük, nem
örökre):

Búcsúzom tőletek barátaim ti
Kik elfecseggve minden titkomat
Csak egyet nem mondhattatok ki
A legnagyobbat a Titoktalant.

A vérző maszkok mögül alig hallható kérdés:

De én Uram bakád hol vagyok
mert
mindez csalás csak,
És hogy sehol, ha mindenütt vagyok

Az ismeretlen Baka István verseit Baka István fordította
magyarra. Szívelejük meg szavait:

a szótáradba írd be s néha
lapozz föl engem és leszek

Ezt írhatta volna az Isten is.

Én az vagyok, ki nincsen is talán

–JÓ ■■■